

Prověrka zařízení pro monitorování radioaktivity v životním prostředí podle článku 35 Smlouvy o Euratomu

Praktická ustanovení k průběhu inspekci v členských státech

(2006/C 155/02)

1. SOUVISLOSTI

2. POUŽITELNOST ČLÁNKU 35

- (1) Kapitola 3 Ochrana zdraví hlavy II Smlouvy o Euratomu se týká na jedné straně zřízení základních standardů pro ochranu zdraví pracovníků a obyvatelstva (články 30 až 33) a na druhé straně konkrétně sledování úrovně radioaktivity v životním prostředí (ovzduší, vody, půdy) stanoveného v článcích 35 až 38.
- (2) Článek 35 stanoví, že: „Každý členský stát zřídí zařízení nezbytná k soustavnému monitorování úrovně radioaktivity v ovzduší, vodě a půdě a ke kontrole dodržování základních standardů. Komise má právo přístupu do těchto monitorovacích zařízení; může prověřovat jejich provoz a účinnost.“
- (3) Článek 36 stanoví, že: „Příslušné orgány budou Komisi pravidelně sdělovat informace o monitorování podle článku 35 tak, aby byla Komise průběžně informována o úrovni radioaktivity, které je obyvatelstvo vystaveno.“
- (4) Doporučení Komise 2000/473/Euratom ze dne 8. června 2000 o použití článku 36 Smlouvy o Euratomu týkající se monitorování úrovně radioaktivity v životním prostředí za účelem posouzení expozice obyvatelstva objasňuje: „Pro zajištění základních bezpečnostních standardů je důležité, aby se vedle úrovně radioaktivity v ovzduší, vodě a půdě určovala její úroveň i v biologických vzorcích a zvláště v potravinách a ...“ a „monitorování úrovně radioaktivity v půdě nedovoluje přímo posoudit expozici obyvatelstva. Expozice ve vztahu ke kontaminaci půdy se přímějším způsobem zjišťuje na základě ... kontaminace potravin ...“. Prověrky Komise podle článku 35 se proto rovněž týkají monitorování různých složek bioty (potravin, krmivo, vegetace).
- (5) V minulosti, před dnem 1. května 2004, proběhly prověrky podle článku 35 ve všech členských státech Evropské unie. Praktická ustanovení pro vykonání prověrek byla odsouhlasena na základě dvoustranných setkání uspořádanými s dotyčnými orgány v členských státech s cílem vyjasnit rozsah, záměr a průběh těchto prověrek. Závěry setkání byly následně zaneseny do dvoustranných protokolů, které byly prostřednictvím stálých zástupců předány vnitrostátním orgánům a schváleny členskými státy.
- (6) Po rozšíření Společenství na 25 členských států bylo potřeba ustavit společný základ pro prověrky podle článku 35 ve všech členských státech formou sdělení Komise, které lze případně doplnit o dvoustranné protokoly mezi jednotlivými členskými státy a útvary Komise.
- (7) Prověrky Komise se týkají zařízení k monitorování životního prostředí v členských státech v případě, že tvoří součást vnitrostátní sítě („celostátní monitorování životního prostředí“). Tyto sítě mohou být automatizované a/nebo laboratorní a zahrnovat jak běžná měření radioaktivity v ovzduší, vodě a půdě a různých složkách bioty, tak zařízení pro vyhlášení poplachu nebo poskytování údajů v případě nehod. Tato zařízení jsou zahrnuta, pokud mohou informace z nich vést k širšímu odběru vzorků a režimu měření.
- (8) Prověrky Komise se dále týkají každého zařízení k monitorování radioaktivity v životním prostředí v určité lokalitě, jakož i výpustí do ovzduší a vodotečí, která jsou v provozu v zařízeních nebo která jsou spojených s činnostmi, v jejichž rámci se potenciálně vypouštějí radioaktivní látky do životního prostředí. Jedná se např. o tato zařízení a činnosti:
- Zařízení jaderného palivového cyklu (např. doly, výroba paliva, elektrárny, výzkumné reaktory, přepracovatelské závody, sklady a úložiště radioaktivního odpadu);
 - zařízení na výrobu radioaktivních izotopů;
 - nemocnice, jež používají radioaktivní izotopy;
 - stávající a dřívější hornické činnosti (neomezuje se jen na uranové doly) a průmyslové závody vypouštějící odpady, které obsahují materiál se zvýšenými obsahy přírodních radionuklidů (NORM), pokud se na ně vztahují vnitrostátní předpisy podle hlavy VII základních bezpečnostních standardů (směrnice Rady 96/29/Euratom ze dne 13. května 1996, kterou se stanoví základní bezpečnostní standardy na ochranu zdraví pracovníků a obyvatelstva před riziky vyplývajícími z ionizujícího záření).
- Komise zastává názor, že životní prostředí začíná tam, kde se výpusti dostávají z dosahu provozní kontroly, a že prověrky podle článku 32 tedy zahrnují zařízení pro monitorování zařízení, kde dochází k výpustem do ovzduší nebo vodotečí. Taková monitorovací zařízení se mohou nacházet v areálu zařízení nebo mimo něj.
- (9) Pokud jde o prověrky uvedené v bodě 8, nerozlišuje se mezi monitorovacími zařízeními poskytovanými vnitrostátními orgány a zařízeními poskytovanými provozovatelem závodu v souladu se zákonnými požadavky – na obě se prověrka vztahuje.

Obecně vzato se prověrka týká všech zařízení pro monitorování:

- výпустí radionuklidů do ovzduší a vodotečí v životním prostředí („monitorování výпустí“) a
- radioaktivity prostředí okolo a uvnitř zařízení („monitorování životního prostředí v určité lokalitě“).

3. ROZSAH PROVĚREK KOMISE

(10) Prvotním cílem prověrek Komise je přesvědčit se o i) fungování a účinnosti zařízení pro monitorování radioaktivity životního prostředí a radioaktivity výпустí a ii) přiměřenosti programu monitorování životního prostředí. Účinnost a přiměřenost se posuzuje ve vztahu k celkovému přístupu vypracovanému na vnitrostátní úrovni za účelem zajištění ochrany obyvatelstva v souladu se základními bezpečnostními standardy. Tento přístup se bere v úvahu, sám o sobě však předmětem prověrky není.

(11) Nicméně rozsah závěrů, ke kterým se má dospět na základě prověrek, nezahrnuje posouzení zdroje nebo širší environmentálního dopadu výпустí ani úroveň radioaktivity v životním prostředí.

(12) Úloha Komise nemá vliv na prvotní odpovědnost za zajištění souladu se základními bezpečnostními standardy, ta je totiž nadále na členských státech, jak uvádí článek 33 Smlouvy o Euratomu. S tím, jak se buduje důvěra ve spolehlivost informací poskytovaných v rámci monitorování prostředí, mohou prověrky zároveň podpořit harmonizaci metod měření radioaktivity životního prostředí a radioaktivity výпустí.

(13) Prověrky Komise by měly umožnit posouzení:

- a) fungování zařízení pro monitorování životního prostředí a výпустí, tj. jejich zřízení a používání v souladu s konstrukčními vlastnostmi používaného vybavení a měřících přístrojů;
- b) vhodnosti metod odběru a přípravy vzorků;
- c) vhodnosti analytických metod;
- d) souladu s veškerými vnitrostátními regulativními požadavky, pokud jde o odběr vzorků a analýzu (vzhledem k metodám a postupům);
- e) účinnosti, definované jako efektivita vybavení v průběhu monitorování (citlivost, detekční parametry atd.);
- f) správy záznamů o výпустech radioaktivity a výsledcích monitorování životního prostředí;

g) případně správy archivů vzorků;

h) zpracování údajů a postupů podávání zpráv a

i) opatření pro kontrolu kvality, včetně účasti na vzájemném porovnání. Vnitrostátní osvědčení nebudou zpochybňována.

(14) V rámci prověrek se kontroluje, zda vlastní zřízení monitorovacích zařízení odpovídá informacím nahlášeným podle článků 36 a 37 Smlouvy o Euratomu. Zejména budou použity všeobecné údaje poskytnuté podle článku 37 Smlouvy o Euratomu, a to v případě nutnosti porovnání původně plánovaného programu monitorování prostředí se stávajícím.

4. HLAVNÍ ZÁSADY PRO VÝBĚR ZAŘÍZENÍ K PROVĚRCE

(15) Prověrky obvykle probíhají v souladu s ročním programem sestaveným Komisí. Tento program zohledňuje hlavní zásady, jako jsou: rovnoměrné zastoupení všech členských států; zařazení všech typů zařízení jaderného palivového cyklu, jakož i celostátních monitorovacích systémů, průmyslových závodů vypouštějících odpady, které obsahují materiál se zvýšenými obsahy přírodních radionuklidů, a nemocnic.

(16) Komise posoudí každou žádost třetí strany o prověrku. V takovém případě útvary Komise předtím, než rozhodnou, zda prověrka proběhne, nejprve projednají odůvodnění žádosti s vnitrostátními orgány členského státu, na jehož území bylo o prověrku požádáno.

5. PLÁNOVÁNÍ INSPEKČÍ

(17) Inspekce obvykle potrvá pět dní podle pracovního programu sestaveném v úzké spolupráci s příslušným orgánem členského státu. Inspekce může zahrnout:

- zařízení k monitorování životního prostředí (celostátní a v určité lokalitě);
- zařízení k monitorování výпустí do ovzduší;
- zařízení k monitorování výпустí do vodotečí;
- datová střediska.

(18) Inspekce se ohlašují pokud možno alespoň dva měsíce předem, aby příslušný orgán mohl přijmout nezbytná opatření. Jakmile je potvrzeno datum inspekce, informují útvary Komise příslušný orgán o složení inspekčního týmu, který se obvykle skládá ze dvou až čtyř zástupců a případně rovněž zahrnuje odborníky z dotyčného členského státu přidělené ke Komisi.

- (19) Útvary Komise si vyžádají informace podstatné pro přípravu inspekce, např. zprávy, popisy, schémata, mapy atd., a to s takovým předstihem, aby byl příslušný orgán schopen informace shromáždit.
- (20) Pokud mají útvary Komise v úmyslu zavést v lokalitě zdroj radioaktivity (např. pro kalibrační účely), členský stát o tom písemně obeznámí, aby případně mohl proběhnout povolovací a registrační postup.
- (21) Členské státy přijmou všechna nezbytná opatření, aby byl inspekční tým Komise doprovázen zástupcem příslušného orgánu a případně dotyčné lokality a provozovatele sítě.

6. PRAKTICKÁ USTANOVENÍ

- (22) Členský stát, v němž prověrka probíhá, přijme veškerá příslušná opatření, která usnadní splnění poslání Komise, jak stanoví článek 192 Smlouvy o Euratomu. Očekává se, že za tímto účelem budou vnitrostátní orgány ve všech fázích prověrky s inspekčním týmem spolupracovat.
- (23) Všichni členové inspekčního týmu Komise budou jednat v souladu s předpisy stanovenými za účelem bezpečnosti a zabezpečení v každé lokalitě, kterou navštíví; tyto předpisy zahrnují všechna pravidla o hygieně, radiační ochraně a zabezpečení ve vztahu ke každé lokalitě. Všichni členové inspekčního týmu Komise se podrobí vstupním náležitostem platným v případě návštěv.
- (24) Členové inspekčního týmu Komise budou moci komunikovat s orgány a zaměstnanci provozovatele zařízení ve vzájemně srozumitelném jazyce. Je zřejmé, že po hostitelské zemi se nebude požadovat překlad dokumentace. Útvary Komise by však nesmírně ocenily, pokud by byly nejdůležitější dokumenty dostupné v elektronické podobě před naplánovanou inspekcí, jelikož by to přispělo k vyšší účinnosti inspekce a usnadnilo překlad.
- (25) Ke splnění své mise potřebuje inspekční tým Komise konzultovat dokumenty, jež jsou nezbytné pro posouzení fungování a účinnosti monitorovacího vybavení. S tímto cílem bude inspekční tým Komise konzultovat zprávy a registry, které obsahují výsledky obdržené z monitorovacích zařízení.
- (26) Bez udělení výslovného souhlasu příslušného orgánu nevynese žádný člen inspekčního týmu žádné kopie neveřejných údajů či dokumentů.

7. PODÁVÁNÍ ZPRÁV

- (27) Inspekční tým Komise vypracuje technickou zprávu, která poslouží jako základ pro hlavní zjištění. Do šesti měsíců po inspekci nebo po obdržení dodatečných informací

vyžádaných během inspekce bude předloha této technické zprávy zaslána příslušnému orgánu státu, v němž proběhla inspekce, ke kontrole faktické správnosti. Tím není dotčen výkon práv Komise jakožto strážce Smlouvy, jak stanoví zejména článek 141 Smlouvy o Euratomu. Přípomínky příslušného orgánu k předloze technické zprávy budou vzaty v úvahu při vypracování konečného znění technické zprávy. Technická zpráva bude zpřístupněna jako příloha hlavních zjištění.

- (28) Hlavní zjištění a doporučení vyplývající z prověrky budou oznámeny Komise, která zašle kopii členskému státu, kde proběhla inspekce. Pokud byla žádost o prověrku podána třetí stranou, bude jí zaslána kopie.
- (29) Komise postupuje tak, že na internetové stránce Komise zveřejní hlavní zjištění a technickou zprávu s veškerými připomínkami členských států, které byly výslovně k tomuto účelu vzneseny, přičemž patřičně respektuje veškeré obavy vyjádřené členským státem ohledně vlastnických nebo obchodních otázek.
- (30) Členský stát, v němž proběhla inspekce, smí hlavní zjištění a technickou zprávu zveřejnit až poté, co je zveřejnila Komise, a to v nezměněné podobě.
- (31) V příhodném čase bude vypracována celková zpráva o programu prověrek Komise určená Evropskému parlamentu a Radě.

Objasnění některých pojmů použitých v tomto sdělení

Příslušný orgán:

Vnitrostátní regulační orgán nebo úřad, jež byl určen nebo jiným způsobem uznán pro veškeré účely ve spojitosti s článkem 35 Smlouvy o Euratomu.

Monitorovací zařízení:

Veškeré (technické) vybavení, které se používá pro odběr vzorků, jejich přípravu nebo měření radioaktivity či radiace, včetně terénních a laboratorních měření. Monitorovací zařízení mohou být součástí automatického nebo manuálního systému a jejich činnost se může týkat výpustí do ovzduší, do vodotečí nebo životního prostředí v lokalitě.

Zařízení:

Areály, kde potenciálně dochází k radioaktivním výpustem; zahrnují zařízení jaderného palivového cyklu, odvaly důlní hlusiny a odpadu a rovněž lékařská, průmyslová a výzkumná pracoviště. Výpusti do ovzduší nebo vodotečí mohou nastat na jednom či více místech (komíny, potrubí, trubky).

Vnitrostátní síť:

Síť provozovaná jedním či více vnitrostátními příslušnými orgány nebo provozovaná jeho či jejich jménem. Obecně vzato může taková síť sestávat z několika podsítí a pokryje celou zemi.

Síť:

Automatizovaný nebo laboratorní systém pro sledování radioaktivity životního prostředí. Automatizovaná síť může měřit dávky záření gama, může odebírat vzorky vzduchu ze zemského povrchu a měřit radioaktivitu v aerosolech či plynnou radioaktivitu nebo může měřit celkovou aktivitu či aktivitu specifického nuklidu ve vodě. Laboratorní síť může sestávat z různých institucí, které odebírají vzorky z různých částí životního prostředí, které potom analyzují v laboratořích. Údaje se obvykle ukládají, zpracovávají a archivují v datovém středisku. (Má se za to, že na síť, jež je prvotně určena k měření vysokých úrovní radiace (pro účely varování a obrany), se prověrky podle článku 35 nevztahují).

Závod:

Je použito jako synonymum pro „zařízení“ v konkrétních kontextech (např. přepracovatelský závod).

Monitorování výpustí:

Technická, organizační a procesní opatření pro analýzu a hodnocení (on-line či off-line) výpustí do ovzduší nebo do vodotečí v posledním bodě předtím, než se dostanou z dosahu provozní kontroly. Odpovídající monitorovací zařízení se mohou nacházet uvnitř areálu zařízení nebo mimo něj. V jaderné elektrárně by to například zahrnovalo veškerá zařízení pro odběr a měření takových výpustí (ať už v trubkách či zachytných nádržích), kontrolu vypuštění (např. ventily), labo-

ratorní analýzu vzorků výpustí nebo výpočet vypuštěné aktivity. Hlavním cílem je registrovat a hodnotit množství radioaktivity vypuštěné do životního prostředí v případech, kdy mohla mít dopad na životní prostředí nebo – ať už přímo či nepřímo – na obyvatelstvo. (Je třeba připomenout, že se prověrky podle článku 35 nezabývají hodnotami výpustí jako takovými, ale spíše metodami a postupy používanými k jejich monitorování a nevztahují se tedy na analýzu, která se provádí pouze pro účely provozní kontroly zařízení.)

Monitorování životního prostředí:

Technická, organizační a procesní opatření pro analýzu úrovně radiace pozadí a úrovní radioaktivity v životním prostředí. Ve vnitrostátním měřítku se obvykle uskutečňuje pomocí jedné nebo více monitorovacích (automatických nebo laboratorních) sítí; monitorování životního prostředí v určité lokalitě může využívat automatizované sítě nebo může být založeno na předem definovaném schématu postupů pro odběr a analýzu vzorků. Hlavním cílem je registrovat jakýkoli dopad na životní prostředí (např. o koncentrace aktivity v jeho různých složkách) a jakékoli změny kontaminace v čase a v konečném důsledku poskytnout základ pro odhady expozice (obyvatelstva). (Je třeba připomenout, že se prověrky podle článku 35 nezabývají hodnotami úrovněmi aktivity v životním prostředí jako takovými, ale spíše metodami a postupy používanými k jejich monitorování.)

Datové středisko:

Zařízení vybavené hardwarem a softwarem pro komunikaci a uchovávání údajů, které má k dispozici náležité postupy pro získávání, uchovávání a archivování údajů, jež poskytují monitorovací činnosti. Údaje lze prezentovat v datovém středisku samém nebo ve zvláštních střediscích pro prezentaci údajů nebo v místních orgánech dozoru.